

ONDER RUSSISCHE VLEUGELS

door Kees Faas

Inleiding

Toen de Moskovitische grootvorst zich in de 15e eeuw ten doel stelde de Russische vorstendommen te 'verzamelen' kwam een razendsnelle expansie op gang. Steeds meer niet-Russische volkeren - Finnen, Turken, Mongolen en Kaukasiërs - werden bij het Russische Rijk ingelijfd. Pas in 1703 moest Moskou zijn leidende rol, o.a. als toonaangevend kunstcentrum, afstaan aan de nieuwe hoofdstad Sint-Petersburg. Sinds kort mag de dubbele adelaar weer op de vlag voorkomen i.p.v. hamer en sikkel. Behalve het centrale wapen van Moskou (Sint-Joris en de draak) draagt de Russische dubbele adelaar soms op vlaggen, kunstobjecten en andere voorwerpen, waaronder Goudse pijpen uit 1740-1750, aan iedere vleugel nog drie wapentjes. Op de pijpenkop van Rusland, afb. 5 in mijn artikel "Adelaars op Goudse pijpen"; PKN nr. 67, blz. 652, ontbreken deze wapentjes.

Varianten tonen ze echter wel, hetzij exact op hun vleugelplaats, hetzij royaler uitgevoerd elders op de achterzijde van de pijpenkop.

Afb. 1

1. a. Op de voorzijde van een Goudse kromkop (h. 48 mm) staat de gehele Russische gekroonde dubbele adelaar, gevat binnen een wapenomlijsting als gespikkelde achtergrond (gespikkeld=goud). Buitenom loopt de keten van de Orde van Sint-Andreas met onderaan het Andreaskruis, bekend van het Amsterdamse stadswapen. Omdat deze kromkop een kleine steelhoek heeft (**1. b.**) en de buitenzijden van het grote wapen naar voren geprofileerd zijn, krijgt de roker een direct en weinig vervormd totaalbeeld van de versierde voorzijde; vergelijk breedbeeld t.v. De ketelbolling in de lengterichting is aan de voorzijde opgeheven en die in de breedte vermindert, terwijl de roker door de kleine steelhoek niet van onderop tegen de versiering behoeft aan te kijken tijdens het roken.

Het hielmerk *de vos op zijn gat* heeft een diameter van 5 mm, maar elk vleugelwapentje meet slechts 2,5 mm (h) bij 2 mm (br). Daarmee behoren deze wapentjes tot de kleinste op pijpenkoppen voorkomende vrijstaande wapens.

Op de rechtervleugel (links voor de roker) van boven naar beneden:

1e Engel met zwaard, 2e Twee staande beren met troon ertussen, 3e Gekroonde sabel.

Op de linkervleugel (rechts voor de roker) van boven naar beneden:

1e Een rechtopstaande leeuw, 2e Een gevleugelde draak, 3e Twee opstaande leeuwen.

In het hart van de dubbele adelaar staat het wapen van Moskou; Sint-Joris en de draak.

Foto 1a

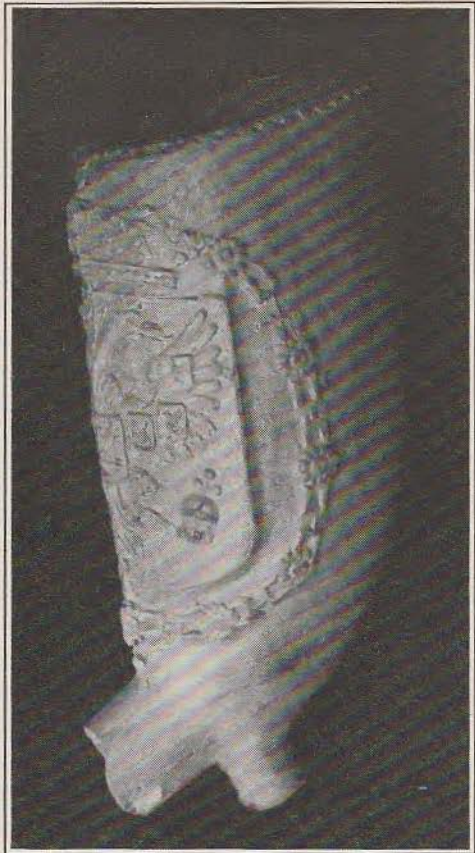

Foto 1b

Afb. 2

2.a. De vleugels van deze forsere dubbele adelaar bedekken ook de zijkanten van de 53 mm hoge Goudse pijpenkop, hielmerk *gekroonde 46*. Scepter en rijksappel in zijn klauwen staan eveneens op de zijkanten. Onder de dubbele adelaar staat als tekst: RUSLAND. Rondom het wapen van Moskou op de voorzijde hangt de keten van de Andreasorde. Voor het duidelijk weergegeven van de vleugelwapentjes vond de vormmaker een originele oplossing. Zij worden uitvergroot, 8 mm (h) bij 6 mm (br) op de achterzijde van de pijpenkop getoond, als twee verticale rijen van drie wapens, verbonden door twee koorden met een kwast aan de onderzijde. Hun rangschikking en betekenis zijn hetzelfde als bij de vorige pijpenkop.

2.b. Linksachter; van boven naar beneden:

1e Engel met zwaard; dit is Sint-Michael met zijn vlammend zwaard. Het wapen van Kiev, hoofdstad van Oekraïne.

2e Een troon tussen twee klimmende beren. Het wapen van Novgorod.

Foto 2a

3e Een turkse sabel onder een kroon. Het wapen van Astrachan, een stad gelegen aan de Kaspische Zee.

2.c. Rechtsachter, van boven naar beneden.

1e Een klimmende leeuw. Het wapen van Finland.

2e Een gevleugelde draak. Het wapen van Kazan, een stad aan de Wolga ten oosten van Moskou.

3e Twee toegewende leeuwen. Het wapen van Siberië.

Literatuur:

-1 Schaffen van de Tsaar: Museum Boymans van Beuningen; door N.E. Abramova, 1996.

-2 Heraldiek; door Carl-Alexander von Volborth. Uitg. de Bataafse Leeuw, 1985.

Foto 2c

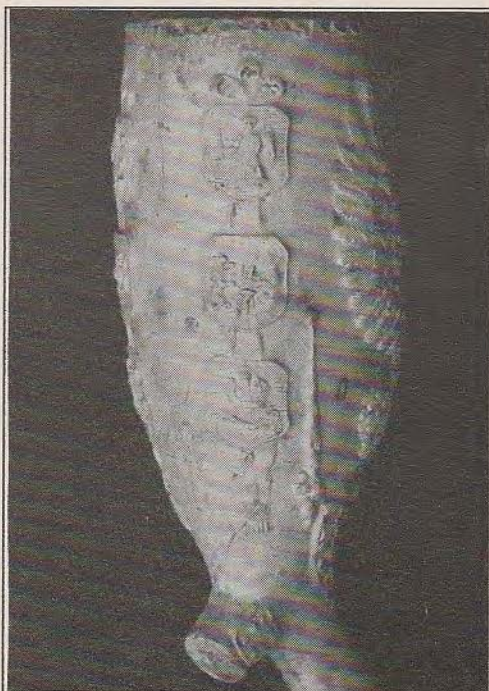

Foto 2b

